

Korn og kvörn.

I.

Orðið korn táknar vist í upphafi það sem er hart, eins og horn, á latínu cornu. Af korntegundunum er best að byrja á hveiti. Það orð mun þýða það sem er hvítt, og er þá nafnið leitt af mjölinu; hvítur er á þýsku weiss, en hveiti Weizen; enska nafnið á hveiti wheat líkist mjög í framburði hvít. Öðru máli er að gegna um rúgin; rúgur og hrúga er vist náskyld; þýska orðið yfir rúg, Roggen, er vist sama orðið og hrogn. Á latínu er rúgur secale, sem þýðir það sem skorið er eða skurðhæft, en latínu orðið yfir hveiti, triticum, þýðir mjöl, eða það sem malað er; er það fornt rómverskt orð, en secale er vist búið til af seinni mönnum, og veit eg þó ekki nógu vel, hversu gamalt það orð er. Hafrar er fyrir hafrakorn, það korn sem mjög er gefið höfrum; en hafur þýðir dýrið sem hefur sig á lofti, og er smá-

hvelisnafnið höfrungur af því leit og þýðir því nokkuð líkt og stökkull. En í líkingu við þetta bjó eg til orðið örnungur yfir Albatros (diomedea) þegar eg þýddi hina aðdánlegu sögu Kiplings um hvíta selinn; en þessi fýlungsfrændi sem eg kallaði örnung, er sagður 6 fet vængbroddanna á milli, og er slið vængvidd í samræmi við hin miklu suðurhóf, sem örnungurinn svífur yfir. En svo að eg viki aftur að korntegundunum, þá þýðir bygg vist það sem ræktað er. En nafnið sem Rómverjar gáfu bygginu, hordeum, er leitt af hinum löngu burstum, sem einkenna blómaksið.

II.

Hinir fróðustu menn telja líklegast, að kvenfólkið eigi upptökin að þeim afarþýðingarmikla Mætti í framfarasögu mannkynsins, sem kornræktin er, en að búfjarræktin sé frá upphafi stofnuð af karlmönnum. Yrði of langt að rekja

Það mál hér, en þó vildi eg í þessu sambandi ekki láta ógetið svissneskrar bókar sem heitir Der Mensch zur Eiszeit (Mannkynið á ísöldu), eftir náttúrufræðinginn doktor L. Reinhardt; hefi eg lesið bæði 1. útgáfu þeirrar bókar, sem kom út 1906 og hina 4., frá 1924; þekki eg enga líkt því eins ágæta lýsingu á ævi mannkynsins, um þau hundruð þúsundir ára, sem það hafði verið til, áður en sögur hefjast. En af korninu er það að segja, að það gat lítt orðið að notum, fyr en það var malað. Var hin fyrsta mölunaraðferð mjög ófullkomin. Kvenfólkið mun það hafa verið, sem malaði. Kornid var látið á hellu og núid sundur með hnullungi sem ekki var stærri en það að hann væri vel greiptækur. Hnullungnum var ekki snúid í hring, og mun mjöl það sem þannig varð til, hafa verið mjög stórgert. Mýlna er á latínu mola, en á grísku myle, og minnir það á að mola og mylja.

En þar kom, að stórkostleg umhót varð á mölunaraðferðinni. mjög merkileg uppfinning var gerð — eins og nú mundi að orði komist — og veit þó enginn hver gert hefjir. Það sem einhverjumsnillingi hugkvæmdist, var að snúa hinum myljandi steini sífelt í hring, ofan á hellunni sem malað var á. Þegar þannig var að farið, varð miðlið miklu betra, og hægt að búa til úr því betri mat. Fyrst hafa menn aðeins búið til graut, en síðan lærðu þeir að baka brauð. Það orð þýðir, ef til vill, það sem breytt er, og væri vel til fundið, svo mikill sem munurinn er á deiginu og hinu bakaða brauði. En mjög eftirtektarvert er norræna nafnið á hinni endurbættu mylnu. Hún var nefnd kvern. Það er hverfin; varð fyrst hverfn og síðan kvern og kvörn. Að hverfa er að snúa eða snúast, hverfisteinn er steinn sem snúid er. Vér þurfum ekki að vera í vandræðum með orð yfir turbine, því að slíkt mætti vel nefna hverfu.

17. okt. (21. nóv.)

Helgi Pjeturss.